

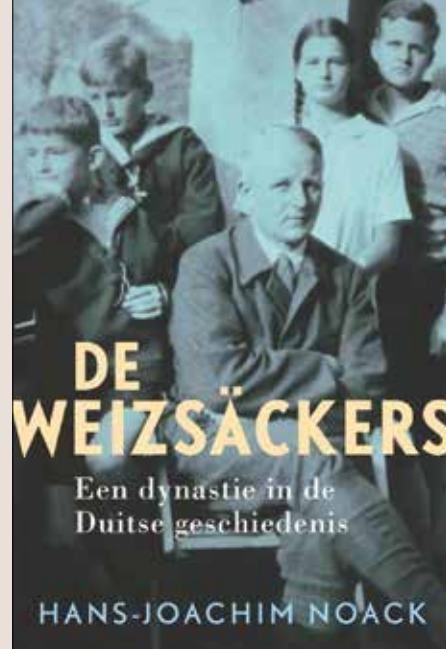
Van molenaar naar president

De Weizsäckers. Een dynastie in de Duitse geschiedenis. Hans-Joachim Noack (Omniboek, Utrecht 2021), 400 blz., € 32,50

Romans die de lotgevallen van een familie over enige generaties beschrijven, eindigen veelal in mineur. Vaak gaat de laatste generatie ten onder aan verslaving, decadentie of degeneratie. Van dit alles is in het non-fictieve verhaal over de Von Weizsäckers niet of nauwelijks sprake. Gedurende bijna tweehonderd jaar heeft deze familie (een enkele dissonant daargelaten) tal van gevestigde namen in de politiek, wetenschap en theologie voortgebracht.

Stamvader binnen de 'ambitieuze en competente' dynastie was Gottlieb Jacob (1736-1798), die in 1768 zijn molen verliet om in dienst te treden van de vorst van Hohenlohe-Öhringen, een gebied bij Stuttgart. Zijn zoon Christian Ludwig Friedrich (1785-1831) maakte als eerste afstameling naam als predikant aan het hof. Landelijke bekendheid genoten zijn twee kleinkinderen Carl Heinrich (1822-1899) en Julius Ludwig Friedrich (1828-1889), respectievelijk als theoloog en historicus. De laatste bezette op een aantal universiteiten een leerstoel. Nog meer succes boekte een representant uit het volgende geslacht, Karl Hugo (1853-1926). Hij schopte het als jurist tot minister-president van Württemberg, een voormalig koninkrijk binnen het huidige Baden-Württemberg. Bovendien ontving hij als bonus een permanente adellijke titel en pronkte er voortaan 'Von' voor de familienaam. Ook twee broers uit een volgende lichting timmerden opvallend aan de weg. Viktor (1886-1957) excelleerde in de neurologie en geldt tot op de dag van vandaag als de grondlegger van de Duitse psychosomatiek. Ernst Heinrich (1882-1951) onderscheidde zich na een geslaagde

carrière bij de marine als topdiplomaat en -politicus. Zijn loopbaan raakte omstreden toen hij tijdens het nazibewind staatssecretaris werd op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Na de oorlog werd hij tot een gevangenisstraf van vijf jaar veroordeeld, waarvan hij er drie uitzat. Ook het doen en laten van zijn oudste zoon Carl Friedrich (1912-2007) kan controversieel worden genoemd. Hij werkte tijdens de oorlog als fysicus mee aan het beruchte Duitse programma voor de bouw van een atoombom. Ook hij werd enige tijd vastgehouden. Na zijn vrijlating (de internering vond in zijn geval met andere atoomgeleerden in Engeland plaats) kwam er 'een totale ommekeer' in zijn bestaan. Voortaan legde hij zich toe op de geesteswetenschappen, in het bijzonder op filosofie. Zijn faam en roem werd er niet minder om. Vooral voor pacifisten, ecologen en andere linkse groeperingen was de 'leermeester van de natie', zoals hij werd genoemd, lange tijd een spreekbuis en inspiratiebron. Ooit werd hem het bondspresidentschap aangeboden; hij weigerde omdat hij wilde dat iedereen achter de keuze zou staan, wat niet zo was. Zijn jongere broer Richard Karl (1920-2015) aanvaardde in 1984 de hoge functie wel. Daarmee groeide hij binnen de clan uit tot het prominentste lid. Na een rechtenstudie en het juridisch bijstaan van zijn vader in diens proces, werkte hij bij grote bedrijven, waaronder een bank, waar hij telkens een CEO-positie veroverde. En daarna in de politiek ging het ook alleen maar crescendo: eerst twaalf jaar lid van de Bondsdag voor de CDU, toen drie jaar burgemeester van Berlijn en ten slotte twee termijnen van vijf jaar als bondspresident, het hoogst haalbare ambt na het bondskanselierschap in Duitsland. Hans-Joachim Noack (1940-2020), auteur onder meer van biografieën van de bondskanseliers Willy Brandt, Helmut Schmidt en Helmut Kohl, heeft voor zijn boek jarenlang research verricht en daarnaast vele persoonlijke gesprekken gevoerd. Van de familie schenkt hij aan welgeteld 36 telgen aandacht, aan de een iets meer, aan de ander iets minder. Zijn focus ligt vooral op de twee die in de vorige eeuw zijn geboren: Carl

Friedrich en Richard Karl, die hij als politiek verslaggever heeft gekend en ook geïnterviewd. De opeenvolgende levensverhalen vormen tevens een leidraad door de Duitse geschiedenis, die uitgebreid aan bod komt: de Frans-Duitse oorlog, de wereldoorlogen, de Weimarrepubliek, de opkomst van het nationaalsocialisme, de wederopbouw van Duitsland, het vallen van de Muur, de hereniging van Oost- en West-Duitsland enzovoort. Boeiend ook zijn allerlei heikele kwesties die Noack naar voren haalt, gerelateerd aan het oorlogsverleden van sommigen van zijn hoofdpersonen. Wat bijvoorbeeld te denken van Ernst Heinrich, die tijdens zijn strafproces volhield dat hij van de genocide geen weet had, ook al stond zijn paraaf onder de Joden-transporten? Ook Viktor heeft zich bij kritische vragen altijd met de repliek van zijn broer verdedigd: *Ich habe es nicht gewusst*. In zijn geval naar aanleiding van het door hem geleide neurologische onderzoek bij 'zwakzinnige kinderen', die het slachtoffer waren geworden van 'het op grote schaal beproefde euthanasieprogramma' van de nazi's. Ook de deelname van Carl Friedrich aan het atoomprogramma is altijd in nevelen gehuld gebleven. Zijn verweer na de oorlog was dat hij de ontwikkelingen zoveel mogelijk had gestagneerd vanwege het grote gevaar dat hij in de kernsplijting zag; een bewijs daarvan heeft hij nooit geleverd. Hoe het ook zij, de familie Von Weizsäcker mag dan misschien de beroemdste familie van Duitsland zijn, zoals op de achterflap staat, een modelfamilie is zij absoluut niet.

Gert Moleman